

Фросина ТАСНЕВСКА-РЕМЕНСКИ

“
*Umot neka
t i b i d e v o d a ~*
”

Пред стручната јавност и интелектуалците од Балканот претстои голема задача - да го репроблематизираат нивниот однос кон светот, особено кон Западот. Таа задача подразбира и отворање на големи дилеми и толерантни расправи за проблемот на односите меѓу граѓанската и културно-етничката концепција на балканските простори.

Застапниците на културно-етничкото сфаќање на нацијата често ги губат од вид негативните импликации од радикалната верзија на оваа концепција. Имено, меѓу чистиот културно-етнички поим за нацијата и заворената држава не постои само историско-контингентна, туку нужна концептуална врска. Кога го велам ова мислам на фактот дека на спомнатиот поим за нација е иманентна монокултурна држава за чие одржување е неопходна формално-правна заштита на дадената конкретна култура како нејзин супстанцијален темел. Со други зборови, државата која сака до крај да постави културно-етнички принципи како свој темел мора своите базички уставни принципи да ги искаже во посебни културно-етнички термини.

Културно-етничката држава во својот чист облик е неспоива со приматот на индивидуалните права, бидејќи во неа

индивидуалните права се предетерминирани со припадноста на одредена културно-етничка група. Од ова е јасно дека радикализираната верзија на културно-етничката концепција за државата во целост е неспоива со граѓанската концепција. Дотолку повеќе таа е антилиберално и антизападно ориентирана. Ваквата нејзина насоченост доаѓа до израз доколку принципите, вредносните ориентации и политиката на државата изведени од оваа концепција се споредат со принципите, вредносните ориентации и политиките на чистата либерална држава. Кога станува збор за основните кохезивни фактори, радикалното културно-етничко одредување на државата инсистира на супстанцијално единство, кое потекнува од претполитичките врски (заедничко потекло, верувања, обичаи, судбина и сл.), додека политичкиот облик на владеење е само формално-правна кодификација на претполитичкото единство. За разлика од

лизмот, органската солидарност и конкуренцијата, државната религија и религијата одвоено од државата, изолационизмот и отвореноста; на планот на политичката организација како спротивност меѓу централизирана држава и минимална држава, идеолошка контрола на општеството и слобода на артикулација на интереси, клиентелизам и еднаквост на шансите итн.

Не е мал бројот на теоретичари кои истовремено се претставуваат како заговорници на радикалната граѓанска опција и како приврзаници на максималистичкиот мултикултурализам. Меѓутоа, овие две работи се неспоиви, бидејќи радикалната граѓанска концепција за нацијата, која е културно-етнички неутрална, поаѓа од поединецот независно од неговото културно-етничко одредување, додека мултикултуралистите го рехабилитираат културно-етничкиот поим за нацијата, додавајќи им на културно-етничките групи статус

КУЛТУРНО-Е ПОЛИТИЧКИ

тоа, единството на чисто граѓанската држава се доведува во врска со консензусот постигнат од страна на одреден збир на поединци во врска со политичкиот облик на владеење под кои ќе живеат, при што на прашањето за културно-етничкото потекло на тие поединци е ирелевантно за карактерот на политичката заедница. Оттаму, на политичката сфера од аспект на чистата граѓанска концепција се гледа како на нешто што е одвоено од културно-етничкото, сместено во приватната сфера,

кој го надминува статусот на групите внатре во цивилното општество, набуѓувајќи ги како политички единици т.е. како нешто што е релевантно за политичката сфера. Напнатоста меѓу чистата граѓанска нација и мултикултурализмот станува сè поголема кога мултикултуралистите ќе се доближат до максималистичките варијанти т.е. до сфаќањето за конкретни култури како хомогени идентитети што имплицира чист културно-етнички поим за нацијата. Имено, мултикултурализмот колку

Културно-етничката држава во својот чист облик е неспоива со приматот на индивидуалните права, бидејќи во неа индивидуалните права се предетерминирани со припадноста на одредена културно-етничка група. Од ова е јасно дека радикализираната верзија на културно-етничката концепција за државата во целост е неспоива со граѓанската концепција. Дотолку повеќе таа е антилиберално и антизападно ориентирана.

сферата на цивилното општество. Во согласност со тоа, овде како кохезивни фактори фигурираат: етосот на индивидуалните права, уставниот патриотизам, политичката култура и сл. На полето на вредносните ориентации, спротивноста меѓу чистата културно-етничка и чистата граѓанска држава може да се искаже како спротивност меѓу партикуларизмот и универсализмот, етноцентричкиот колективизам и индивиду-

и да е воден од настојувањата да изнајде најдобар можен модус за соживот меѓу различните култури во рамките на пошироката глобална заедница, тој соживот под претпоставките на максималистичкиот мултикултурализам, станува тешко остварлив, бидејќи концепцијата за нација како чист културно-етнички идентитет бара монокултурна, а не мултикултурна држава.

За разлика од умерените варијанти

на мултикултурализмот кои се споиви со граѓанскиот концепт на државата, максималистичкиот мултикултурализам во суштина поаѓа од претпоставката дека културите се хомогени идентитети,

ни партикуларни политички и правни аранжмани. Објективно гледано, крајната консеквенца од максималниот мултикултурализам е спротивна на логиката на либерално-демократскиот модел.

плурализам од хердеријански тип, кој тежнее да ги апсолутизира разликите меѓу посебните култури т.е. тежнее културите да ги гледа како нешто што е *sui generis* или *causa sui*. Умерениот мултикултурализам разликата меѓу посебните култури ја сфаќа како разлика која вклучува релација и интеракција, како ентитет кој е отворен за надворешни влијанија и како нешто што во одредена мерка се хетерогенизира. Радикалната граѓанска верзија, пак, во прашање го доведува самиот поим партикуларна култура: она што се нарекува "наша култура", според неа не претставува хомоген идентитет, туку мозаик од културни фрагменти кои потекнуваат од различни културни извори т.е. припаѓаат на различни културни традиции. Според оваа верзија, поединецот не избира меѓу различни опции, кои во основа нудат ист културен образец, туку се определуваат меѓу комбинации на различни културни фрагменти.

На балканското тло, грубо одредувајќи, може да се зборува за три вредносно-политички ориентации кога станува збор за односот кон националната култура. Првата настојува наместо претходниот митолошки култ на револуцијата кој инсистира на радикален прекин со традицијата, да постави нов митолошки култ-метафизика и патетика на минатото. Тој означува повик за реинтеграција на културно-етничкиот и политичкиот идентитет. Дискурсот на оваа ориентација е обележан со радикална антикомунистичка реторика, а логиката на плурализмот заснована на формално-процедурална рационалност претпоставува колективистички образец, поточно внатре-трибална органска солидарност. Дискурсот на овој нов трибализам е антизападен. Втората вредносно-политичка ориентација се обидува да го усогласи она што за првата ориентација е неусогласиво: враќање кон корените и интеграција во модерниот свет; традиционален и модерен уставен патриотизам; културно-етничка гордост и гордост на политичката либерално-демократска култура на сопствената земја. Оваа ориентација поаѓа од претпоставката дека либералната формално-правна рамка е споива со различните културно-вредносни системи. Третата политичко-вредносна ориентација, третирајќи го "либералниот национализам" како "дрвено железо", го застапува стојалиштето дека балканските земји не можат да се модернизираат доколку кон Европа се отворат само во потесна смисла на економска и политичка интеграција, а не во поширока културна смисла.

Првата-антизападна-тенденција еднаш веќе доживеа историски пораз. Која од двете вредносно-политички ориентации ќе преовладее останува да се види. Судејќи по досегашната реакција на балканските избирачки тела, се чини дека општествените реалитети имаат поголем отпор кон последната вредносно-политичка ориентација.

Мултикултурализмот, колку и да е воден од настојувањата да изнајде најдобар можен модус за соживот меѓу различните култури во рамките на пошироката глобална заедница, тој соживот под претпоставките на максималистичкиот мултикултурализам, станува тешко остварлив, бидејќи концепцијата за нација како чист културно-етнички идентитет бара монокултурна, а не мултикултурна држава.

кои прерационално ги детерминираат своите припадници кога станува збор за нивниот избор на вредности, кои како чисти партикуларитети бараат соодвет-

Зад трите спомнати концепции за држави стојат соодветни сфаќања на културата. Појдовна точка на максималистичкиот плурализам е културниот

ЕТНИЧКИ И ИДЕНТИТЕТ

